

sedanji vek tisti pripomoček, kterega se Bog hoče poslužiti, da si izreja verno in sebi dopadljivo ljudstvo.

Po novih šolskih postavah učitelji na deželi ne bodo ne gospodje, ne podložni, ampak tako neka polovičarska stvar, na pol tič, na pol miš. Učitelj in župnik bota sedela v srenjskem šolskem odboru. Samostalni školniki ne bodo poznali gospoda nad sabo; duhoven bo ali šolo vladal, kakor poprej; ali pa se čisto ne bo nič brigal za njo, morda bo še šolo in učitelja grajal. — Kaj potem nastopi? svobodni učitelji bodo pri vernem ljudstvu čedalje manj veljali, čedalje manj jih bodo čislali, ljudem bodo nadležno breme, kterega bi se radi znebili; šolstvo, ktero je pri nas ravno vstalo, bi pojemalo. Ne želim tega, a prišlo bo tako — če teorija djansko obvelja.

Če bode pa pri učiteljstvu vse zmedeno, bodo pa tudi starši premislili, ali bi sina poslali v pripravnišnico, in dobrih učiteljev ne bo na izbiro.

Človek v življenji ljubi navado, in duh želi take hrane, kakor se je navadi. Kedar se enkrat človeško serce navadi kerščanskega življenja, kedar na se vzame Gospodov jarem, se prepriča, da je sladak, in ni ga zadovoljnjšega človeka na svetu od tistega, kdor vse z Bogom ravná, in prost časnih skerbí živi le za izveličanje svoje in svojega bližnjega. Lej tako veselje boš tudi ti najdel, če greš iz pravega namena v red in si naložiš Kristusov jarm. Če te tedaj božja previdnost, kar po svetu modrih ljudi in po svojih osebnih okoliščinah lahko spoznaš, kliče na trudapolno pa zaslužno plačilo, ne obotavljaj se, in pojdi na delo! Če te delo straši, pa glej na plačilo! Kar so drugi storili, tudi ti lahko storiš, samo da hočeš. Z Bogom!

Tvoj

pravi prijatelj

Govorič.

## Stari in mladi Slovencec.

Bolèti.

**O.** Iz te imam v koj omenjeni obliki bolnica mulier aegrota bolna ženska in valetudinarium ali bolnišnica, hiša za bolne, ali — bolna hiša?

**S.** Bolnica je po obliki blaznica. Ker je sedanji svet vseskozi bolan, mi bode rabiti vprihodnje razun nsl. bolehati

tudi stsl. bolnovati, boledovati in boleznovati, bol, boledina, bolezniv, bolesten, bolest; bolničarjev pa mi bode treba skor brez števila! **Bolničari** stsl. aegrotos curans (Krankenwärter).

#### Bolji.

**O.** Bolji - boljši poméni stsl. major veči.

**S.** Pa vendar tudi melior, praestantior. Boljstvo in boljšinstvo excellentia bi sedanji čas pogostoma pisaril, ko bi se ravnati hotel po Nemcih. **Boljšina** melior status boljši stan, tega pa želim sebi in svojim rojakom. Zanj naj bi si prizadevali naši boljari, ker **boljar**ü ali **boljari**ü je stsl. optimatum unus; **boljarstvo** je magistratus, senatus; boljarski svet senatorum consilium, boljarski dom itd.

#### Botéti.

**S.** Razboteti, razbotevati pinguescere (dick und stark werden) na pr. žile razbotijo, kadar se napijó in napnó. Pa ni nsl. **abota**, **aboten** nam. **obota**, **oboten**? Čudno se mi zdi, da Vi te besede nimate.

**O.** Na duhu oboteti, obotno ravnati; dala bi se vsaj razlagati.

#### Bratija.

**S.** Bratija porečem posihmal, kakor pravim tovaršija, gospóda itd. nam. množnega bratje fratres, kakor govori bratja-braća moja jugoslovanska.

**O.** Prav, ker se ta oblika bolje vjema s slovenščino.

#### Brakü.

**O.** Sej ta novoslovenščini ni znana?

**S.** Pa je korenika brati sumere; **brakü** connubium, nuptiae (Ehe, Hochzeit); bračiti se uxorem ducere ženiti se; brême onus.

#### Bridükü.

**S.** Novoslovenski se piše časi **bridek** časi **britek**; ktero je tedaj pravo?

**O.** Jaz imam le **bridükü**, **bridostü**; Čeh břid in břit v le nekoliko razločnem pomenu.

**S.** Kolikrat je **britev** tudi **bridka**! **Bridek** je amarus, acutus. Stsl. **bridost** i **sladost**, **bridka** strela, bolezen, **bridko** čuvstvo, **zimna bridost** itd.

## Brüzü.

**S.** Berzo, primerna ali sodnja stopnja berže, nsl. berž fortassis gr. *τάρα*. Berz-a-o, kakor bliz-a-o, t. j. nagel, hiter, navadniše berzen, berzost ali berznost (Schnelligkeit, Hurtigkeit). Zlasti dobro mi bota služila glagola brüzati nsl. berzati, berzam cito currere, in brüziti se nsl. berziti, beržim se festinare.

**O.** Jarnik sklepa z berzo, berž celo beržole pl. (Rostbraten), Murko pražole t. j. pražena govedina, serb. peržolica iz peržiti. Brüzēja (berzeja kakor vereja) je syrtis prod, klečet (Japel), sipa, sipina (Sandbank).

## Brumñü.

**S.** Menil sem doslej, da je ta beseda tuja in ogibal sem se je v pisanji.

**O.** Sej je tudi. Bere se sicer časi v glagoliških spisih, tedaj le na zahodu, pa redko, in pomeni lat. pius, nem. fromm, staronem. frum utilis t. j. koristen, in od tod je germ. brumen. Nемеc je ohranil še prvotni pomen: das frommt mir t. j. nützt mir itd. Ni treba toraj segati v arabsko, kjer bar, ber pomeni pošten, nedolžen, pravičen.

## Brülogü.

**S.** Kopitar ima berlogü lustrum ferae s pristikom: Ajunt esse Bärenloch Germ. Ná, si mislim, mi je pa že spet dobra beseda ušla — v germ.!

**O.** Dobra je dobra, sej jo rabi i Serbljan — antrum, lustrum ferae, ursi, in jaz pravim: de germ. bärenloch cogitandum non est.

**S.** Hotel sem že namesti nje pisati medvednica, kakor blaznica, bolnica itd.; ali pa, kakor svetujete celo Vi sami: respondet vocabulis lože, ograda, sükrovište.

## Brèsti.

**O.** Brèga brèžeši curae esse, — se cavere, ne brèsti negligere: ne brèzi noli, sine; primerjati je z got. baigan, stn. bergan.

**S.** Jaz pa menim, da s hrovaško-serbskim brinuti, brižiti, brigati se t. j. skerbeti, čuvati se, briga je skerb, brižljiv skerblijiv, in Slovenec že tudi pravi: kaj to tebe briga?

to me nič ne briga! Od tod morebiti Vaše briziti affligere (cf. beleg in bilježnik, bel-bil).

**O.** Toraj ga rabi i ti. Jarnik ga dvomljivo primerja z barati, verjetniše pa sklepa z briht (nam. brigt kakor noht n. nogt ali noget — nohtú, laket — lahti), brihtati se, brihten, brihtnost. (vid. Jezičn. II, 10.)

### Buj.

**O.** Buj — buji je menda iz byti esse, crescere (üppig wachsen, wuchern), in poméni luxurians, arrogans, insipidus.

**S.** Pravite, da je v serbskem bujati saevire divjati, in da imam celo jaz bujica torrens t. j. hudournik (Giessbach). Tedaj je korenika moja.

**O.** Bujno, bujstvo, bujak stultus, bujati-evati, o-razbujati audacem fieri, bujesti kakor holjesti itd.

**S.** Tolikrat jo imate Vi, in jaz je sedanji čas potrebujem kaj pa da! Čeh pravi bujnost, bujota (Muthwille). Buj človek, buja misel, buja reč, buje slovo (neumna, nespametna beseda), buje telo, buji ljudje, vojaki i strasti bujajo, igrati in bujati saevire, iuveniliter agere. Buiti se in deliciis vivere — to mi kaže, da je morebiti razlagati kakor hotéti — najpred v telesnem, potem v duhovnem pomenu.

### Byti.

**O.** Byti esse, fieri scr. bhù gr. *φύω* (φύω) lat. fu; byvati; bè: bèjaj i syj i grędyj ili bądyj qui erat et est et venturus vel futurus est; bytije origo, substantia, bytistvo, byšistvo, po byliju re vera itd.

**S.** Tacih zaznamkov mi res primanjkuje, vendar vseh zdaj še rabiti ne morem. Pomniti pa hočem, da iz biti razlagate tudi zabiti oblivisci, baviti, iz-probaviti, prebavljati, zabavljati itd. O teh mi bode govoriti pozneje. Kar mi je pa zlasti važno, pravite, da nsl. z bilja kar serb. je iz bylije quod est, in iz biti je bitev, betev, betva, betvica t. j. mervica, trohica (Bischen); znebiti se perdere; nsl. bitje pecuniae; bydlo materia itd.

### Bèsü.

**S.** Bes daemon je v glagolih besiti se, besovati, besnovati, — se, besneti a daemone agitari, furere, rabidum esse; v

pridevnikih besen, besov, besoven, besovsk, besnovat; v samostavnih besovanje, besovstvo, besnovanje, besstvo stsl. bĕststvo, bĕšenije. Teh oblik mi je treba v svetem pĭsmu, kjer se večkrat govori o besnih ali besovnih, in mi nsl. obseden, obsedenec vselej ne more služiti (cf. der Böse. Kop. Jarn.)

## Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

### §. 6.

Neške ali kadunje, kopanja (Muldenthāler) kotel, kotanja (Kesselthal), okrin (Becken) prodolje, sodolje (Nebenthal), podolje (Lāngenthal), preseka (Querthal); razdolje (ein vielfach verzweigtes grosses Thal), nizdolje, vdol in andol, nadolje, obdolje.

O. Kolika različnost je pri stvarjenih rečeh! gora je sicer gori, dolina dolini podobna, ali ta gora je bolj sterma, una manj, ta je podolgosta, una bolj ertasta (špičasta); te gore se deržé v nepretergani versti; una pa sama stoji. Zato sem ti pa toliko imen naštel za gore, kakor n. p. klanec, breg, berdo, slĕme, greben, verhunec. Tudi doline in doli so zeló različni, kar se že vidi iz tega, ker so ali med visokimi ali nizkimi gorami in homci. Zakaj da je zemlja tako pretergana in rupasta po nekterih krajih, tega ti ne bom danes razlagal, le pokazati ti hočem nekte doline in njih imena.

J. Dolina, v katero sva sedaj prišla, je ozka, in kamor pogledam, ne vidim drugega, kakor breg na obe strani.

O. Tukaj se pravi v neškah, ker je vsa ta dolina podobna velikim neškam, in kmali prideva v kopanjo.

J. Kakšno pa je tam?

O. Kjer je več takih dolin ena pri drugi, se pa imenuje na kopanji. Če je pa dolina ravno tako dolga, kakor široka in jo na vse stani gore obrobujajo, vsa dolina pa na sredi nizi in je tak svet podoben kotlu, se to imenuje kótanja ali okrin. Kotanja se pa tudi imenuje taka dolina, ktera ima pri strani izhod, če je enako dolga in široka. Beseda okrin pa že sama pové, da je nižava, ktero naznanja, večja bolj ploskata in širja, kakor tista, ktero pomenja kotel. Večkrat se vsa dežela,